

O SINGHELIE DIN 1812, PRETEXT PENTRU RECONSTITUIREA PERSONALITĂȚII DEȚINĂTORULUI EI: IOSIF IGHIAN DIN BAIA DE ARIEȘ

IOANA RUSTOIU
Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia

Un document păstrat în fondul Protopopiatului Ortodox Baia de Arieș de la Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, consemnat în inventar la rubrica cu existentul documentelor pe anul 1812 ca „numire de preot la Muncel”, ne-a atras atenția și dorința de a cunoaște conținutul acestuia. Surpriza a fost desigur una plăcută, în condițiile în care numirea s-a dovedit a fi o *singhelie*, iar actul - emis, semnat și pecetluit de episcopul de atunci al Transilvaniei, Vasile Moga – era destinat viitorului protopop al Zlatnei, Iosif Ighian.

Situația preoțimii ardeleni în secolul al XVIII-lea, a celei de sub jurisdicția episcopului Dionisie Novacovici, o regăsim descrisă, poate prea savuros, de Nicolae Iorga, dar nu foarte departe de realitate: „Veneau din diferite stări și în felurite chipuri”, „puțini erau cei trimiși la *vlădica* să învețe pentru preoție”; „sunt cei pe care-i vrea satul sau o parte din el [...]”; uneori sătenii scot cu mare cheltuială pe vreun diac de la domnul Măria Sa, pentru ca să li se slujească în biserică. Alteori cătanele hotărăsc popia cuiva, cu de-a sila [...]. Adesea recomandă vine de la domnul locului: comitesa Teleky spune că nu e nevoie pentru a face un popă nici de singhelia străină, nici de singhelia Vlădicăi, cât de voia stăpânului [...]. După hotărârea guvernului, orice preot neunit trebuie să fie întărit de Novacovici, dar poate să-și scutească el această cheltuială, dând mită protopopului: un burliu și 2 ferdele de grâu, de exemplu, sau un rămător gras, o găleată de grâu și 6 măriiaș, opt zloți și un car de fân și un miel și încă nu iaste de ale Preasfințitului antimisul, sau și numai șapte florini”¹. Pentru neascultare îi pedepsea vlădica: „opreliște de la biserică; lipsire de epitrafil și de venit sau aceia să vie aicea în Rășinari la învățătură; doi preoți care timp de mai mulți ani se făcuseră de răs unul pe altul, sunt siliți a-și da sărutarea cea preoțească și creștinească”².

Alte câteva „abateri” din „anul bisericesc” 1804 oferite de teologul Matei Voileanu sunt relevante pentru înțelegerea rostului singheliei. Preoții care nu locuiau în satele pentru care au fost numiți, erau amenințați cu luarea cărții de hirotonie³. De asemenea, singhelia îi era luată și unui preot care a cununat fără

¹ Iorga 2007, p. 212-213; vezi și exemplificările din paginile 214-216 sau Bunea 1902, p. 255-257.

² Iorga 2007, p. 217.

³ Un caz concret era oferit de atitudinea preotului Popa Iosif din Târnăvița, care nu dorea să se mute în parohia sa Boz: „Ioan Mariș, protopopul neunit al Trestiei de datul 16 iulie pres. 9 august a.c. [1804] la nr. 359 a.c. face relație, că Popa Iosif de la Târnăvița nu voeste a se muta la satul

voia părinților⁴. Singhelia era pierdută de cei care hulesc biserica greco-catolică⁵, dar și pentru neoficializarea unei cununii care primise dispensă⁶. Și pentru simonie preoții își pierd singheliile: doi preoți din Șarpătac vând filia Trapold diacului de acolo: „să nu îndrăznească a sluji, ci singeliile lor cele de preoție luându-le încoace se le trimită, ca să nu aibă prilej de a tulbura parohiile”⁷. Stabilirea clară a jurisdicției preotului prin însoțirea hirotonirii de un

Boz, unde este biserică Mater măcar că casă preoțească și alte sălașe sunt. Să se răspundă că de vreme ce prin pofțitorite milost[ivești?] rânduieli gubernialicești strins este poruncit ca preoții fungens negreșit (indispensabiliter) să se așeze cu șederea lângă bisericile Mater, și de acolo să slujească după cădere și la filialuri, să mai pună jeluțului Popa Iosif un termin de 6 săptămâni, și de s-ar lenevi și într-acele a trece cu șederea lângă biserica Mater a Bozului, singelia ce o are pe acea parohie să o ia, și încoace să o trimită, iar până și-ar alege obștea altul în locul lui, pe acei poporeni, cu preoți din vecini să-i chivernisească în lipsele sufletești și întru slujirea celor sfinte” (Voileanu 1926, p. 61).

⁴ „Prin milostivul Decret gubernialicesc din 23 Ianuarie a.k. Nr. 473, pres. 4 februarie proponându-se opinia Consistoriumului 30 Oct. a.t. pentru preotul de la Curtuiș care au cununat pe fiii militarilor Marta a lui Varga Iacob din Poiană și pe Palogia a lui Andreiu din Macod, fără de voia părinților, împotriva prea înaltelor eșite opreliști, ca acesta să se lipsească din slujbă, se poruncește ca despre ridicarea acestui preot din slujbă să facă dispoziții. Să se porunciască administratorului protopopiatului Chiueștilor, ca întru urmarea acestui milostiv Decret pe numitul preot de la Curtuiș pe lângă luarea singheliei cei de preoție să-l vestească a fi de la slujba parochialicească de totul oprit, și trimitându-i luata singhelie încoace, pre aceeaș obște, până ce în locul lui alt preot și-ar alege, și încoace spre întărire l-ar trimite, cu parohii din vecini în lipsele cele tâmplătoare să o chivernisească” (*ibidem*, p. 67).

⁵ „I.K. Gubernium prin milost[ivul] decret dto 23 Aprilie Nr. 3300 pres. 22 Maiu a.c. pe lângă împărtășirea în copie a reprezentăței Escelenței Sale D. Ep. al Făgărașului despre aceea făcute precum popa Damian din Gurarâului au făcut furtișag, ar fi necinstit religia unită și romano-catolicească, precum și feciorul acestuia popa cel bătrân unit de acolo l-ar fi bătut. Se poruncește consist[oriului] ca pe numitul popă neunit al Gurarâului numaidecât de la slujbă să-l ridice și altul în locu-i să rânduiască. Protopopului Sibiului, Ilie Popoviciu, să porunciască ca pe jeluțul preot întru asemănarea acestui milostiv decret de la slujbă se-l ridice, singelia cea de preoție luându-i-o la Consistorium să o trimită, precum și obștii să dea înainte, ca în locul lui alt preot să-și aleagă. Iar până atunci așa rânduială să facă, ca parochienii lui întru cele sufletești nici o lipsă să nu se tâmple” (*ibidem*, p. 69).

⁶ „Prin milostivul Decret gubernialicesc din 9 Octobrie a.c. Nr. 8314, pres. 20 Noembre, la reprezentația Consistoriumului din 2 zile ale curgătoarei se poruncește, ca pe Popa Toma și pe Popa Coman de la Vale, pentru că nu s-au ținut renduiala protopopului și a Consistoriumului despre cununia locuitorului de acolo Nistor Dragomir, cu Ioana a lui Iacob Salomie, fiind ei rudenie în spița a 6-a, de către Consistorium dispensăluită a se pune împotriva, ba numitul Popa Toma cununătorului preot de la Săliște, P. Ștefan, și un pumn în biserică a îndresnit a-i da, la starea cea prostă să-i întoarcă și de toată funcția parochialicească de tot să-i lipsească, și în vacanția ce prin aceasta s-a deschis, alt paroch harnic pentru păstoria sufletească să așeze [...] Protopopului Mercurei Teodor Ianoi, de care se ține numitul sat Valea, sunetul acestui milostiv decret cu acea poruncă să se împărtășească, ca întru asemănarea aceluia să vestească pe numiții preoți de acolo, că de toată slujba preoțească sunt lipsiți, și luându-le avutele singhelii de preoție, încoace spre a le ținea la archiv să le trimită” (*ibidem*, p. 103-104).

⁷ Protopopului îi e teamă să meargă după singhelii, „de vreme ce nu fără pricină se teme ca se mai urmeze ceva primeșdie de cătră ginerii acestor preoți, precum și despre hoții cari s-au înădit pe

act specific, se dovedește, doar luând în considerare aceste câteva exemple negative, mai mult decât necesară⁸.

Preotul trebuia să fie un model, atâta timp cât era direct răspunzător de disciplinarea propriilor credincioși. Ales episcop al românilor, Vasile Moga se străduiește să ridice starea culturală a preoțimii române. Cu binecuvântarea sa au apărut câteva cărți de slujbă și de învățătură în tipografiile lui Ioan Bart și Gheorghe Clozius din Sibiu, alte câteva la Brașov. Preoții sunt îndemnați să-și procure cărți bisericești, dar și periodicele românești apărute la Brașov⁹. Prin circularele trimise protopopilor încearcă să rezolve multe dintre problemele cu care aceștia se confruntau¹⁰. În 1833 le cere preoților și protopopilor să fie atenți cum anume folosesc ctitorii și curatorii banii strânși în casa bisericii, căci „dânșii nu știu să facă alt spori cu banii aceia, decât să-i cheltuiască numai pe podoabele bisericii, să cumpere icoane multe, lumini multe, candelile multe, clopote, coperișuri pe turnuri scumpe și pompoase, cu bășici și cruci peste cruci, pă biserica, pă altariu, în toate părțile”. Recomandarea episcopului era „când să strângă câte ceva în „lada bisericii, aceia să se dea pe ceva moșie de fân sau de arătură, de unde să câștige peste an agonisală în lada bisericii. Aceasta ni să pare noao a fi mai bine și decât a da banii bisericii în camătă, fiindcă moșia nu să poate perde așa lezne ca banii aceia din camătă”¹¹. Cu siguranță sugestiile

acele locuri, și cari i se laudă, fiind între dânșii și P[reotul] cel lipsit din Hundorh, Vasile Țițeiu, că-l vor omori în casa lui. Să se răspundă că dacă el, din arătatele pricini, nu se încumetă a merge la Șarpatac pentru luarea singheliilor de la numiții preoți, să poștească pe lângă descoperirea acelor pricini pre cuviinciosul solgăbirău al cercului, spre a-i strânge darea singeliilor sale, ca unii ce sunt din funcție lipsiți și ca nu altminterile să aibă prilej de a face turburare prin parochii încoace și încolo” (*ibidem*, p. 72-73).

⁸ În 1731, Inochentie, episcopul Râmnicului „făcea știre” ca „fieștecarele preot și diacon să să caute să aibă carte de hirotonie de la arhiereul lor. Și fieștecare preot să aibă carte de duhovnicie de la arhiereul locului, iară care nu va avea carte de duhovnicie și de hirotonie, nu va avea blagoslovenie nici să duhovnicească, nici să slujească la sfânta liturghie, până nu va veni la noi să-și ia carte și blagosvenie” (Stinghe 1899, p. 107). În secolul al XVIII-lea, în timpul episcopului Dionisie Novacovici singhelia eliberată de episcop pentru preoții nou hirotoniți costa 40 de florini, iar pentru întărirea celei vechi, 30 de florini. Mulți preoți, neavând suma necesară la data hirotonirii, o ridicau mai târziu (Hitchins, Beju 1974, p. 20).

⁹ Păcurariu 1994, III, p. 68. Un circular păstrat în arhiva Protopopiatului Ortodox Câmpeni, datat 16 iulie 1833, confirmă această preocupare a episcopului: „Aicea la scaon s-ar da la tipar o carte sau un Minei care să cuprindă în sine 24 de sărbători și praznice câte sunt peste an. Pentru ca să se poată cumpăra la fieștecare besearici sărace, pentru aceasta nu s-au pus și slujbele altor sfinți mai de rând, ca să nu fie cartea scumpă la preț. Frăția ta să faci întrebare la preoții subordinați și să scrie încoace câte dărabe ar fi de lipsă dein Mineae și apoi așa am tocmi cu tipograful [...]” (SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte înregistrate, dos. 1/1833, f. 28^v).

¹⁰ Groza 2015, p. 37-51. Fondului de documente aflat în arhiva Bibliotecii Mitropoliei Ardealului din Sibiu semnalat de Ovidiu Boc (Boc 2009, p. 97-106), îi putem adăuga fondul păstrat la Serviciul județean Alba al Arhivelor Naționale, provenit de la Protopopiatul Ortodox Câmpeni (inv. nr. 1123), deloc de neglijat cantitativ ori din punct de vedere al informațiilor deținute.

¹¹ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte înregistrate, dos. 1/1833, f. 4^v.

episcopului au ajuns cel puțin la urechile celor aflați în subordinea protopopului Zlatnei, Iosif Ighian, numărul mare de semnături al preoților care au luat cunoștință de conținutul circularului fiind semnificativ¹².

Firese, episcopul încearcă apoi să reglementeze statutul preoților, tocmai pentru că era conștient de rolul acestora în comunitate și, mai ales, pentru că jurisdicția preotului trebuia să se exercite doar asupra unei părți a credincioșilor, aceea pentru care a fost hirotonit. După ce era sfințit de episcop, preotul primea și singhelia. Câteva rubrici cuprinse în rapoartele protopopiatelor ortodoxe din fondurile ajunse în patrimoniul Serviciului Județean Alba al Arhivelor Naționale (Protopopiatul Ortodox Sebeș, Protopopiatul Ortodox Baia de Arieș) ori în colecția de documente a Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia (Protopopiatul Ortodox Alba Iulia), ne-au atras atenția prin consemnarea în rubricatură a datelor legate de momentul hirotonirii și hirotesirii preotului activ, dar și de prezența singheliei și a celui sub păstorirea căruia a fost eliberată¹³. Sunt rapoarte cerute și redactate în timpul păstoririi lui Andrei Șaguna¹⁴, dar cum o parte din preoții activi atunci au fost hirotoniți pe vremea episcopului Vasile Moga, în lipsa altor surse documentare, o statistică, chiar incompletă, pare totuși (deocamdată!) relevantă.

Astfel, un raport al protopopului ortodox din Sebeș, înaintat Consistoriului în 1864, amintește și preoții care au fost hirotoniți și înzestrați cu singhelii de episcopul Vasile Moga. La Berghin slujea *Nicolae Novacu*, hirotonit și prevăzut cu singhelie la 1836, la Cârna (Blandiana) *Avram Rotea*, cu singhelie din 1836, în Daia preoții *George Chișbacu* și *George Ciuca* fuseseră hirotoniți de Vasile Moga, dar nu aveau singhelii, în Deal *Ioan Dobre* avea singhelie din 1840, în Hăpria *Iosif Lobonț*, beneficia încă de singhelia eliberată în 1840, în Inuri *Ioan Vlad* slujea cu singhelie din 1843, parohia din Lancrăm avea un preot hirotonit în 1834, *Ioan Lașiță*, Limba cu filia Ciugud avea un preot hirotonit de Vasile Moga în 1842, în Oarda de Sus ambii preoți au fost hirotoniți de Vasile Moga și prevăzuți cu singhelii, unul *Ioan Muntean* în 1832, celălalt *Simion Moldovan*, în

¹² SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1833, f. 4^v.

¹³ Rustoiu 2005, p. 191-215; Rustoiu 2008; Rustoiu 2009; Rustoiu, Zecheru 2009.

¹⁴ Autorul *Elementelor de drept canonic*, în care consemna referitor la singhelie: „Protopopii se sfințesc de Arhiereu prin hirotesire și se prevăd cu Singhelie”; „Preotul nu poate sluji fără singhelie, nici poate să călătorească fără scrisoare arhierescă” (Șaguna 1854, p. 95); „[...] Preotul prin sfințirea de preot primește tagma preoției și totdeodată primește și putința la slujirile preoțești, care însă până atuncea nu este ertat a le face, până când de la arhieriei nu are singhelie și slobozenie în scris, prin care se hotărăște parohia sau vreo capelanie. Căci prin sfințire capătă preotul *darul* la slujbe sfințite (*jus ad sacras functiones*), iar prin singhelie capătă *drept* la slujbe sfințite (*jus in sacras functiones*). Și fiindcă Singhelia cuprinde în sine însemnarea locului și a parohiei, pentru aceea fiecare preot este datoriu a se țermuri cu slujbele la hotarele locului și ale parohiei care i s-au designat de la Arhiereu, și așa deacă ar cuteza a trece peste hotarele parohiei sale, adecă a sluji la poporeni streini, se face vinovat pedepsei” (*ibidem*).

1836, în biserica din Pianu de Sus slujea *George Panța* cu carte de hirotonire din 1835; preotul din Răhău știa doar că a fost hirotonit de episcopul Vasile Moga, dar că singhelia i-au luat-o „ungurii în revoluție”; la Răchita parohul *Nicolae Raica* avea singhelie din 1831, cel din Răcătău fusese sfințit de Moga, dar nu-și mai aducea aminte anul, nici nu avea singhelie; la Sărăcsău slujea un alt preot hirotonit în timpul episcopatului lui Vasile Moga, în 1828, la Săsciori unul din preoți era *Vasile Hinția* cu carte de hirotonire din 1837, iar la Sebeșel parohul avea singhelie din 1843¹⁵. În Protopopiatul Ortodox Alba Iulia, într-un raport din 1865 se consemnau ca fiind hirotoniți de episcopul Vasile Moga preoții din Alba Iulia-Maieri (*Nicolae Muntean*, 1838), Ampoița (*Ioan David*, 1830), Bucerdea Vinosă (*Mihăilă Pop*, 1844), Cetea (*Ioan Lazlo*, 1831), Cricău (*Petru Truția*, 1839), Geoagiu de Sus (*Nicolae Repede*, 1835, singhelia i-„au arsu”), Geomal (*Grifon Pop*, 1834), Meteș (*Ioan Ursa*, 1821), Pâclișa (*Nicolae Cado*, 1837), Stremț (*Eremia Popoviciu*, 1832), Țelna (*Gregoriu Rațiu*, 1821), Tibru (*Dimitrie Șandru*, 1834)¹⁶. Sub jurisdicția protopopiatului Lupșa, slujeau la Baia de Arieș preotul *Nicolae Todoran*, cu singhelie din 1832, în Brădești *Moise Gherman*, cu carte de hirotonie din 1828, în Valea Lupșei *Vasile Sabău*, hirotonit în 1841, în Șașa Vința *Petru Sabău* avea singhelie din 1833, la Lăturenii *Ioan Barstanu* din 1835, la Ocoliușul Mic ambii preoți consemnați în raportul din 1863/4 aveau singhelii eliberate de Vasile Moga, unul *Petru Mezei*, în 1832, celălalt *Ioan Fodoreanu* din 1844¹⁷. Hirotonirea s-a făcut așadar cu eliberarea unui act care stabilea clar jurisdicția și atribuțiile preotului.

Textul singheliei identificată în fondul Protopopiatului ortodox Baia de Arieș acordată preotului Iosif Ighian în 1812, ne convinge nu doar asupra acestor încercări de așezare a bisericii ortodoxe în cadrele sale legale de către episcopul românilor, Vasile Moga, dar ne lămurește și asupra a ceea ce i se cerea unui preot imediat după primirea parohiei. Actul de hirotonire a ajuns în fondul Protopopiatului Ortodox Lupșa, deși celui căruia i-a fost adresat s-a aflat doar pentru puțin timp administrator al acestuia.

„Vasilie cu mila și darul lui Dumnezeu pravoslavnic Episcop, de legea grecească neunită din mare Principatul Ardealului.

Din mila și darul prea sfântului și de viață făcătorului Duh Dumnezeștilor Ucenici și Apostoli dat, prin carii și noi unul de la altul primindu-l ne-am învrednicit de a putea da osebite cinuri și stepene bisericesti celor de aceaste cinuri vreadnici și de sus chemați; așa din darul și mila al aceluiași prea sfânt Duh, învrednicindu-ne a-l sluji la sfântul oltariu pre acest bine credincios bărbat Iosif Ighian prin punerea mâinilor noastre, cu puterea

¹⁵ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Sebeș*, acte înregistrate, dos. 138/1864, f. 1-2.

¹⁶ MNUAI, Colecția de documente, inv. nr. 4289, doc. 15.

¹⁷ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Baia de Arieș*, acte inventariate, dos. 1/1872, f. 38.

prea Sfântului Duh l-am hirotonit Preot și Paroh la Muncel, S. varmeghia Bălgradului de Jos pentru aceeaia voim, ca înaintea tuturor și de toți să fie cunoscut și primit, ca preot desăvârșit și paroh la sfânta mai sus zisa bisearică al hramului Învierii Domnului I[i]s[us] H[ri]s[tos]. Dânsul va fi datoriu a să ținea, și a păzi așăzământurile și întocmirile sfinților Părinți de la al șaptelea și de obște Sobor, noao tuturor de leagea și credința cea pravoslavnică date de-a pururi învățând și dojenind poporeni săi să nu-și uite pentru ce sânt lăsați aici pre pământ și fiind făcuți după chipul lui Dumnezeu, nu au numai trup, ci și suflet și nu vor petrece tot aici, ci au de a trecea și la vecie, și pentru aceeaia să lucreze necurmat la mântuirea sa cu frica și cu cutremur să deae ce e al lui Dumnezeu lui Dumnezeu, și ce e al împăratului, împăratului plinind tot insul cu dreptate ce să cuvine a-l plini careș în rândul său, întru care iaste pus de stăpânul casii cel mare, carele fieștecăruia odată va să zică: Dă-ți samă omule de isprăvnicia ta ! Nimeni să nu se ție strein de alții, ci să se iubească între sine, ca cei ce călătoresc în soție tot pe același drum cătră vecie, toți fii al unuia Dumnezeu, toți fii al unuia Tată, toți ai noștri Frați și surori fiind, mângăindu-i în supărări și la ceasul cel de pre urmă al morții. Mângăiați norodul mieu, zice Domnul. Dar și voi poporeanilor sânteți datori să iubiți preotul vostru, și să-l cinstiți; uitați-vă la dânsul ca la trimisul lui Dumnezeu în locul lui Hs, uitați-vă la el ca la al vostru bun povățuitoriu, ca la al vostru părinte duhovnicesc și în cer păzitoriu, nu-i trageți cealea ce i să cuvin, pentru ca să nu vă slujască cu suspin. Vai celui care va obida pre preot, acel strica cu aceiea la toată turma lui Hs, precum scrie: „Bate-voiu păstoriul și să vor răsipi oile”. Iar acela ce vă primeaște pre voi, pre mine mă primeaște, zice Hs. cătră preoți. S-au dat în Sibiu în 19 iulie 1812.

*Mai sus numitul Episcop cu chiar mâna sa
Episcop Vasilie Moga” (fig. 1)*

Textul singheliei semnată și prevăzută cu pecete roșie de către episcopul Vasile Moga, e diferit de cel al antecesorului său, mitropolitul Ardealului Sava Brancovici¹⁸:

„Alba Iulia, 12 martie 1677. Sava Brancovič Milostiiu Bojeiu Mitropolitu Belgradskii ă Vadskii, Maramureșkii ă Văsea Zemlea Ardealskiea i proci. Pavel, marele apostol al lui Isus Hristos, poruncește să se dea carte de mărturie preoților de la ceia ce-i hirotonesc. Deci și eu, fiind întru aceia dregătorie rânduit, venit-au la noi acest preot anume *Paștiul*, cu smerenie, fiind mărturisit de oameni buni credincioși, așisderea și de duhovnicul lui, cum este vreadnic de rânduială sfântă ca aceasta. Drept aceia și noi, văzând smerenia lui și mărturie de la oameni buni, l-am preoțit pre rând citeț, ipodiacon, diacon și preot cum s-ar

¹⁸ Lupaș 1940, p. 348-350.

zice desăvârșit spre toată rânduiala preoției. Deci ți se cade și ție, fătul meu cel sufletesc, să te nevoești să știi toate tainele Svintei Beseareci cum au poruncit Dumnezeu și au rânduit și au tocmit Svintii Părinți. Și iară să te nevoești foarte tare ca să propoveduești Svânta Evanghelie curat și luminos creștinilor și să povestești Scriptura Svântă oamenilor în limba întru carea grăesc, ca să înțeleagă tot creștinul, și mare și mic, cuvântul lui Dumnezeu. Și când vei fi chemat la ospăț sau în vorba oamenilor, portul și cuvintele tale să fie spre învățatură creștinilor, să nu cumva să vie schizmă sau sminteală pren tine întru creștini. Și să te ții de celea cuvinte cum scrie Sfântul Pavel Apostol către Ti[mo]t[ei], glava 1, stih 7, 8, 9 zač 300, de te vei ținea de această tocmeală, pre tine vei spăsi și pre cei ce te vor asculta. Timotei 1-a Carte, glava 4, stih 16, zač 285. Pisan meseca Martiia 12 dni vlt. 1677. *Sava Brancoveanu manu propria*”.

Altul e textul singheliei la Ghedeon Nichitici:

„Gedeon, cu mila lui Dumnezeu Pravoslavnic Episcop Neuniților în Mare Principatul Ardealului. După darul și puterea Presfințitului și de viață făcătorului Duch, dat Noue de însuși marele Arhiereu Domnul nostru Is. Chr., prin sfinții săi Apostoli și altor namesnici și următori, pre pravoslavnicul acesta Preot *Teodor Man*, în tot feliu cu de-a dânsul ispitindu-l prin mărturii credincioase, pentru el ne-am încredințat și mai vârtos prin mărturia Duchovnicului Pop Ilie, l-am aflat a fi vrednic de cinstita Preoție, și așa cu rânduiala apolostoliceștei biserici, întâiu citețiu cântărețiu, ipodiacon și Diacon l-am blagoslovit, după aceea fiind deprins în cinul diaconesc l-am chirotonit *Preot* și l-am așezat păstoriu sufletesc să fie *în satul Rogoz la Chr[amul] îngerilor*, dându-i putere prin tainele cele sfinte să zidească pe oameni spre viața cea creștinească și duhovnicească, să boteze, să ungă cu Sf. Mir, și în primejdie de moarte să ispovedească, să liturgisească, să cunune după învoirea bărbatului și a muierii, dară fără țidula protopopului să nu îndrăsnească, Maslul să săvârșească numai la cei bolnavi, iară la sănătoși nu, și toate orânduile și așezămintele bisericesti să împlinescă, a lega și a deslega cu socoteală păcatele celor ce la nevoie s-ar ispovedi, dator va fi însă de la hramul care l-am așezat și l-am blagoslovit a sluji într-însul, fără de porunca și blagoslovenia Noastră nici într-un chip a erta a trece să nu îndresnească, după al 3 canon al soborului de la Antiochia, două biserici să nu ție după al 15 canon soborului al 7, ca să nu se arate vânzătoriu de sfinte, ci unuia Prestol totdeauna să stea înainte și să slujască în biserica care e slobodă, iară nu care ar cumpăra el cu bani, pentru care pricină tot acela sobor al treile canon de preoție să se lipsască poruncește, deci datoriu este preotul *Teodor* după porunca Noastră și făgăduința sa, cu tot sufletul să se silească a ceti întotdeauna și a lua suma S. Scripturi și foarte tare a purta grija pentru mântuirea sufletelor creștinești, a deprinde pe sine, după cuvântul apostolului, la provoslavie, în blagoceste, în trezvire, în curățenie și în

bunacuviniță și să fie de cinste, primitoriu de streini, nebețiv, nebătătoriu, nelacom, nezașnic, neubitoriu de argint, ci blând, luătoriu de samă învățătoriu, nici un fel de scandală dând, ca să-i fie slujba fără prihană, puindu-se pe sine pildă faptelor celor bune, datoriu este încă a învăța cinul bisericesc și viața legii creștinești, pe oameni în toate zilele și mai ales în ziua Duminicii, precum poruncește în al 5 sobor de obște, canon 19, nici amintrilea să le tâlcuiască, ci precum dascălii bisericii le-au tâlcuit, că același canon poruncește să fie lipsit de preoție care n-ar purta grija, nici s-ar învăța din lenea lui, datoriu este încă toate cele ce se cade a Preoției a le împlini, și încredințata lui parohie bine a o păstori, ca de la Dumnezeu acela ce toate vede să-și ia plata slujitorilor celor credincioși din mâna cea dătătoare fieștecăruia după faptele lui, și să nu se rușineze în ziua înfricoșatei cercetării Domnului, ci să zică D-mne iată pruncii mei, și să auză dulce glas dumnezeesc grăind, bune, fericite și credincios robule, preste puțin ai fost credincios, preste mai multe te voiu pune, intră întru bucuria Domnului teu, iar de va începe a trăi fără frica lui Dumnezeu, sau a face ceva urât împotriva preoției, a se îmbăta sau a grăi cuvinte deșarte, sau a face lăcomie și răpire, sau a se purta cu necinste, sau a nu griji de parochia și biserica lui, sau a nu învăța pe parochienii săi cuvântul lui Dumnezeu, sau nu va băga în samă cetirea Sf. Scripturi, oprit să fie de preoție până se va îndrepta și va arăta viață de cinste și fără prihană, iar de va mai face cele protivnice preoției, să se lipsască de tot de preoție într-acel ceas întru carele s-ar dovedi faptele lui cele rele, datoriu este preotul *Teodor* toate poruncile noastre care s-au dat și se va da, întru asemănarea preainaltelor rândueli, a împlini și protocol a ținea: spre mai buna adevărire că este blagoslovit și așezat la stepena preoțească de la noi în mai sus pomenitul loc și la numita parohie, i s-au dat această *Singhelie* cu iscălitura și pecetea noastră întărită, ca fieștecine văzându-o și citindu-o să-l aibă preot de cinste după legea lui Dumnezeu, și după învățătura S. Părinți, să-l asculte, i-am dat și învățătura Noastră pe scurt, care trebuie să o citească și de rost să o știe, ca să poarte viața lui cu cinste și păstoria lui să o păzască și să o învețe. S-au dat în Sibiiu Octombrie 31 Anul 1786. Mai ales numitul Episcop Gedeon Nichitici m. p”¹⁹.

Diferit e și textul singheliei semnate de episcopul Aradului, Pavel Avacumovici, în 1798:

„Pavelu, cu mila lui D[u]mnezeu Pravoslavnic Ep[isco]pu Aradului, Jeno[po]lei, Orăzii Mari, Hălmagiului și Părților cari tragu cătră acestea. După darulu și îndurare Pre Sf[â]ntului și de viață făcătorului D[u]hu, care s-au datu D[u]mnezeștiloru Sfințiloru lui ucenici și Apostoli. Iară dânșii, cu primire

¹⁹ *Telegraful Român*, nr. 38/1905, p. 164. Variantă puțin diferită față de matrită descoperită la Brașov, ceea ce ne face să credem că preotul care a transmis conținutul singheliei ziarului sibian nu a transcris corect textul chirilic (vezi Oltean 2010, p. 54-55).

unulu și altu și pînă acumu a aceluiașu daru și puteare și noi următori fiindu a rîndui chiline, cinuri și a da Stăpâni bisericești celoru ce s-au învrednicitu a slugi Sf[ântului] Oltariu, dreptu aceeași pe acestu Kyru *Ioannu Popoviciu* l-amu chirotonitu Preotu și amu voitu cu Aceasta pă dânsulu a lu arăta ca să să cunoască de Toți a fi desăvârșitu Preotu și i-amu datu lui Blagoslovenie a săvârși slujbele ce se cuvinu Preotului și i-amu rînduitu lui parohie la biserica Hramului *S. ingeri Michailu și Gavriilu*, în satulu *Also Câmpani*, iară elu să să ție de predania sfinților Apostoli și a Purtătorilor de D[u]mnezeu părinți, care la alu șaptelea a lumii de la Nikea soboru au așezatu și noao celor ce sântemu î[n] Pravoslavnicu legea ne-au datu înaintea precumu a învăța așa a și face, să fie pildă turmei sale, a toată fapta bună, și până cându întru acestea și întru chimarea sa va rămâne, până atunci și cinstei preotești și poporului acestuia să fie părtaș. Deci tuturor și mai ales poporenilor lui pă numitul preot Ioannu Popoviciu, cu iubire îlu poruncimu ca întru cinste, în dragoste și întru ameni să lu aibă și să lu cunoască a fi adevărat pravoslavnic preotu. Datu-s-au în în Rezidenția Noastră Episcopoească în Aradu, în 12....1798.

Pavelu Avacumovici m. p”²⁰.

Prin comparație, recomandările episcopului Vasile Moga par, de departe, cele mai „cumini”: îndrumări pentru purtarea viitoare a preotului, care ajungând în mijlocul comunității e răspunzător de mântuirea acesteia, pregătirea credincioșilor pentru viața de dincolo, dar și pentru menținerea lor în armonie, preotul fiind un mediator al conflictelor, un îndemnător la iubire și înțelegere. În același text sunt cuprinse și recomandările pentru creștinii aflați sub păstoria noului paroh, căci respectul datorat celui trimis pentru slujirea lui Dumnezeu era o condiție, dar și o garanție a bunelor relații ce trebuiau să existe între preot și comunitatea păstorită de acesta.

Singhelia preotului Iosif Ighian a fost tipărită pe o hârtie cu filigranul fabricii *C&I Honig*, activă la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea (**fig. 2**)²¹ și întărită cu semnătura și sigiliul episcopului.

Revenind la cel căruia îi era adresată singhelia episcopului Vasile Moga - Iosif Ighian - recunoaștem o personalitate puternică care, spun contemporanii săi, s-a aflat în jurul celui care l-a hirotonit, în încercarea de menținere în

²⁰ Ciuhandu 1913, p. 28-29. Textele unor singhelii emise pentru preoții greco-catolici au fost publicate de Dudaș 1979, p. 353; Dreghiciu, Mircea 2001, p. 156; Dreghiciu, Mircea, Gherman 2003, p. 160-167; Popa 2004, p. 132.

²¹ Prima fabrică de hârtie a acestei firme a fost înființată în Olanda, în Zaandijk la 1605. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, afacerea era deja preluată de nepoții întemeietorului mărcii, la 1800 în proprietatea acestora aflându-se nu mai puțin de 37 de mori de hârtie (Einender 1960, pl. 173, p. 623; Varga Nandor Lajos, 1975, fig. 704, p. 350; <http://www.honigbreethuis.nl/papierbedrijf-14.htm>; accesat în 15. 11. 2015).

biserica ortodoxă a creștinilor din Apuseni²². Numele protopopului Ighian îl regăsim într-o bogată corespondența referitoare la învățământ purtată cu Moise Fulea²³, dar și alături de urmașul lui Vasile Moga, episcopul Andrei Șaguna în însemnații ani 1848-1849, împreună plecând de pe Câmpia Libertății de la Blaj, din 3/15 mai 1848 la Innsbruk și apoi la Pesta pentru a susține în fața miniștrilor unguri drepturile românilor²⁴.

În iulie 1812, adică la data hirotonirii sale, Iosif Ighian avea 27 de ani²⁵. Episcopul îi încredințează spre păstorie o comunitate modestă – împreună cu Baia de Arieș, cu Sartășul și Brăzeștiul conscripția din 1762 consemnează prezența a 169 de familii²⁶, pentru ca la 1830 comunitatea ortodoxă să ajungă doar la Muncel la 317 locuitori de confesiune ortodoxă²⁷. Credincioșii ortodocși aveau o biserică solidă, cu hramul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, cu „zidulu de petra, coperită cu sindili, turnul cu plevu”, ridicată în 1778 prin comuna bisericască²⁸.

În actele păstrate în fondul Potopopiatului Ortodox Câmpeni îl regăsim pe Iosif Ighian, preotul Muncelului, ca martor al unui contract de căsătorie încheiat în octombrie 1820²⁹. Doar că în același an se afla și în postura provizorie de administrator protopopesc, o adresă semnată de episcopul Vasile Moga în 8 iunie 1820, fiindu-i adresată „cinstului administrator neunit al Bălgradului, Iosif Ighian”³⁰. Din octombrie 1821 reședința sa nu mai era la Muncel, căci însărcinările de la episcop le primește la Baia de Arieș: „Cinstului Administrator neunit al Bălgradului de Jos, Iosif Ighian, la Ofenbaia”³¹. Câștigase încrederea episcopului, care găsește de cuviință să îl implice în ancheta determinată de apostazia preotului din Lupșa, Nicolae Gherman, trecut de la ortodocși la greco-catolici³². Nemulțumit de cele două „răspunsuri de

²² Păcurariu 1994, III, p. 71.

²³ Cherescu 2005, p. 69-142.

²⁴ Păcurariu 1994, III, p. 101.

²⁵ Scăzând din vârsta consemnată în momentul decesului (74 de ani), deducem anul nașterii 1785 (SJAAN, Colecția Registre de stare civilă, *Parohia ortodoxă Baia de Arieș*, Protocolul morților, reg. 459/1813-1888, f. 44^v).

²⁶ Josan, Fleșer, Dumitran 1996, p. 91.

²⁷ *Ibidem*, p. 129.

²⁸ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Baia de Arieș*, acte inventariate, dos. 1/1872, f. 109^r. În singhelie e consemnat hramul *Învierii Domnului*, în inventarul din 1872, cel al *Sf. Gheorghe*. Biserica veche a dăinuit până în perioada interbelică (Opriș, Bodea-Bonfert, Porumb 2001, p. 84), din patrimoniul ei supraviețuind doar o icoană pe lemn, atribuită lui Simion Silaghi, păstrată în colecția Arhiepiscopiei Ortodoxe de Alba Iulia (Dumitran 2012, p. 246). Tot Sf. Gheorghe i-a fost dedicată și noua biserică existentă astăzi în Muncel (Onișor 2005, p. 109).

²⁹ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1820, f. 1.

³⁰ *Loc. cit.*, f. 3^v.

³¹ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1821, f. 1^v.

³² Rustoiu, Zecheru 2013, p. 480-482.

mântuintă” date de cel care fusese numit la Lupșa preot-administrator al comunității ortodoxe, episcopul îi cere lui Iosif Ighian „ca luând după sine un preot din vecinătate, să ieși în fața locului Lupșa și să strângi jeluitorii ca să-și dovedească jalbele sale în chip vreadnic de crezut, după aceea să ascuți și pe jeluitul administrator Nicolae German, ce răspunde întru mântuirea sa, și apoi tot lucrul ales și răspicat să-l trimiți încoace, spre urmarea mai încolo”³³. Aceeași titlatură de „administrator” re apare pe un contract de căsătorie din mai 1822³⁴.

În 1823, prin aceeași poruncă a episcopului său, dată la 31 decembrie, parohul Muncelului este mutat – oficial! - la Baia de Arieș- „se rânduiește din parohia Muncelului ca paroh în Ofenbaia, în locul resignanșului paroh și protopop Gavriil Ighian, care cu iscălitura și pecetea noastră să întărească”³⁵, text consemnat de episcop pe verso-ul singheliei din 1812 (**fig. 3**). Din ianuarie 1824, Iosif Ighian semnează în Registrele matricole ale parohiei ortodoxe din Baia de Arieș³⁶. Primește din nou în administrare provizorie un protopopiat, de această dată protopopiatul Lupșa, rămas vacant. Ca administrator protopopes, Iosif Ighian semnează la rubrica decedaților din *Protocolul morților* comunității ortodoxilor din Baia de Arieș la 14 decembrie 1831³⁷, redactorul cronicii Protopopiatului Lupșei, protopopul Vasile Gan consemnând perioada de administrare a acestui tract de către Iosif Ighian: 1832-1837³⁸.

Un rol important în alegerea preotului îl avea protopopul. Recomandările lui ajungeau la episcop, și pe baza lor, episcopul hirotonea candidatul propus, apoi elibera singhelia. Este „procedura” care transpare din documentele păstrate în fondul Protopopiatului Ortodox Câmpeni. Protopopul Ighian a beneficiat și a folosit acest drept. Episcopul Vasile Moga ține cont de referințele acestuia asupra preoților care trebuiau să ocupe parohiile din Protopopiatul Ortodox Zlatna, însă doar dacă acestea și corespund unor cerințe necesare ocupării postului³⁹. Un exemplu îl constituie propunerea făcută de Iosif Ighian pentru vacanta parohie din Corna:

³³ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1821, f. 1^r.

³⁴ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1822, f. 1.

³⁵ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Baia de Arieș*, acte inventariate, dos. 1/1812, f. 2^v. Gavril Ighian era la 1804 protopop al Abrudului (Voileanu 1926, p. 8-9).

³⁶ SJAAN, Colecția Registre de stare civilă, *Parohia Ortodoxă Baia de Arieș*, Protocolul morților, reg. 459, f. 8^r.

³⁷ *Loc. cit.*, f. 13^v.

³⁸ Rustoiu, Zecheru 2013, p. 482. Din 1833, funcția de protopop al Lupșei a fost preluată de Absalon Popoviciu: „Fiindcă prin candidația ce s-au făcut acum de curând pe protopopiatul Lupșii, s-au ales parohul neunit de la Abrudfalva, Absalon Popoviciu ca protopopu pentru aceea, aceasta să scrie Frății Tale spre știință, cu acel adaos, ca să dai la mâna aceluia arhivumu Protopopiatului Lupșii” (SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1833, f. 10^{r-v}).

³⁹ Poate fi hirotonit doar „creștinul ortodox liber, major, de sex masculin, integru trupește și sufletește, pregătit oficial din punct de vedere intelectual, teologic și moral pentru lucrarea preoției” (Remete 2000, p. 327).

„Cinstite Protopoape!

Candidația care s-au făcut la Corna să trimeate Frăției Tale îndărăpt cu aceea renduială că scaunului acesta Episcopesc i să pare prea mult a fi biseareca de acolo tot fără de preot, până va ajunge candidatu la vârsta de 20 de ani și obștea noastră de acolo puțină mângâiere mă tem că va avea de la dânsul, fiindcă prea copil necopt și-au prea arătat copilăriile și pe aicea pe la noi și preste aceasta încă și limba i acățată. Eu, după recomandația Frății Tale l-am primit bucuros la început, dară acum aș socoti mai bine dacă ar fi altu mai copt, mai cu samă că eu cu Abrudu acela sunt cam norocos, înalta stăpânire de acolo mintean face reprezentatie la C. Gubernium cum că fac popi neînvățați și muș și fără vârstă. Iproci eu spun drept că dacă ai vrea și Frăția ta, și ai socoti că va fi bine, eu din partea mea mai bun aș socoti pe acela de la Muntele Rece, cela mie-m place și cu acela nu trebuie să așteptăm să vie vârsta întâiu, adecă cu Constantin Prigoană.

Frăția Ta să tâlcuiești acestea și părinților candidatului,

De alte, al Frăției Tale, bun voitoru,

E. Vasilie Moga

Sibiu, 29/17 Aprilie 1833⁴⁰

Ultima decizie era luată de episcop și protopopul trebuia să se conformeze acesteia. Altfel, fără știrea superiorului său, pare să fi procedat Iosif Ighian la Sartăș și reacția credincioșilor, nemulțumiți de candidatul propus și uns de protopop, este o plângere adresată episcopului:

„Prea luminate și osfințite Doamne episcope!

Noao prea milostive!

De la satul nostru Sartăș din dominiul Offenbaiei, mai nainte de aceasta cu vreo două luni de zile, cu adâncă plecaciune am rugat pe prea Milostiv Măria Ta pentru slobozirea candidației în locul preotului Matei Crăciun care acum de multă vreme nu ne poate slugi în slujbele preoțești, pentru multe întâmplări de beteșuguri ce are și în multe scăderi ne aflăm toată obștea, dintre care înaintea satului ne-am mărturisit că să dăm cu rugare către Măria Ta a ne slobozi candidație pentru alegerea unui diac, spre acea precum dinspre acea el și însăși singhelia sa avută au așternut-o prin protopopul nostru și părintele protopop s-au îndrăznit a face candidație fără slobozirea di cătră Măria Ta, drept aceea, cu fiască plecaciune rugăm pe Măria Ta a te milostivi pe lângă cealea mai nainte așternute cu fiască plecaciune să ne slobozești candidație spre alegerea unui diac dintre dieci[i] satului, așteptând milostiva mângăere sântem,

Ai Măriei Tale prea plecați și umiliți fii sufletești

⁴⁰ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1833, f. 18.

*Ctitorii S. Bisearici ai Sartoșului: Mihai Crăciun, Marcu Vasile, Pleșa Petru, Andreica Petru, Epure Dumitru, cu voința a toată obștea*⁴¹.

Departa de a-l certa pe Iosif Ighian, pe care îl considera un bun cunoscător al protopopiatului său, episcopul îi dă doar îndrumările necesare:

„Parohul răzignaș au scris încoace că feciorul său să să diaconească sau preoțască în locul său. Asta-i pedepsa, pintru aceia protopopu să aibă grije ca să ajute pe neputinciosul preot prin preoții învecinați. Sibiiu, 23 oct. 1833. E. Vasile Moga⁴².

Mai multe lămuriri în legătură cu numirea preoților în vremea episcopului Moga le găsim într-o altă adresă trimisă de episcop direct protopopului Ighian, legată de un alt candidat la preoție, Ioan Patiția, pentru parohia Câmpeni:

„*Cinstite Protopoape!*

Frăția Ta în relația dto 2 Novembr. a.c. care ai făcut la jalba obști(i) din Câmpeni asupra diacului Ion Patiția, cr. Gubernium dată, înștiința de o parte, cum că acolo fiind numai un paroh, acela singur toate slujbele preoțești nu le poate împlini – iară de alta – cum că pentru restaurația acei stații ai fi făcut și candidatura după preaînaltele rândueli. Totuși instrumentul făcutei aceia candidații nu l-am primit ca să putem și noi face ce aici poruncita informație la cr. Gubernium întreabă aceasta. Deci dară ți să poruncește Frății Tale ca de la primirea acestei ordinațiuni, în termin de 8 zile negreșit să trimiți pomenitul instrument de candidație încoace, spre urmarea cu dânsul mai încolo, făcând deodată relație cu opinia: care dintre candidați și din ce pricină îl socotești vreadnic sau nevrednic de preoție? Și trimițând informația și la jalba tot acelorași câmpănari, tot asupra Patiți I., oficialat al Bălgradului de Jos dată și cu Frăția Ta la 18 octombre a.c. împărtășită, întru altele fiind

Al Frății Tale binevoitoriu,

*E. Vasilie Moga*⁴³

În 1843 îl regăsim pe protopopul Zlatnei, Iosif Ighian, semnând un „atestat” – numirea lui Purcel Vasile în funcția de cantor al bisericii din Lăpuș⁴⁴ - document certificat și prin aplicarea sigiliului său, imprimat în ceară neagră⁴⁵.

⁴¹ *Loc. cit.*, f. 37.

⁴² *Loc. cit.*, f. 38^v. Plângerea credincioșilor ajuns la episcop, nu cunoaștem soarta singheliei, trimisă de preotul Matei Crăciun protopopului Zlatnei. Gestul de trimitere a acesteia însemna renunțarea preotului la parohia sa și deschidea calea spre o nouă hirotonire și numirea unui nou candidat în parohia lăsată astfel vacantă.

⁴³ *Loc. cit.*, f. 48.

⁴⁴ Textul e interesant, căci menționează calitățile necesare unui cantor, în fapt modul viitor de conduită al acestuia: „*Atestat. Tuturor cărora se cuvine a ști despre aceia precum numitul Purcel Vasilie, din slăvita varmegie a Belgradului de Jos, satul Nagy Aranyos [Arieșul Mare], cringul Lăpușul dupe pofta și aleseria a tot poporul, dianpreune și a parochului locului ca se le fia cantor, lenga Biserica numită din Lăpușul, a cărora alejere și pofta văzându-o, și la pre mai susu numitul*

Memorandistul Rubin Patiția ni-l descrie în termeni pozitivi pe protopop: „În Baia de Jos (Offenbaia) locuia bogatul protopop Iosif Ighian, care administra, cu excepțiunea comunei Lupșa, întreg ținutul munților, până la comuna Presaca. Bărbat cunoscut în toată țara Ardealului, creditor al mai multor grofi și baroni, căci avea o baie de aur, din care produsese în puține săptămâni una majă de aur. Prin conexiunile cu cercurile mai înalte, prin pozițiunea lui materială și pre basă cualificației, ca om studiat, ajunsese între candidații la episcopia Ardealului, însă a fost Andrei Șaguna denumit⁴⁶. Avea între munteni vază și influență în afacerile publice. De statură înalt, cu o barbă până la genunchi, care numai la ocaziuni sărbătorești o da la vedere. De regulă o ținea în sân și numai o parte era liberă. Eu cred că acest bărbat au servit cu multe sfaturi pre tenerul Iancu”⁴⁷. Într-o altă descriere: „Comuna parochială Câmpeni era în protopopiatul Zlagnei, care se estindea de la comuna Presaca până la Scărișoara și avea încă Offenbaia și 4 comune din jurul acestui orașel, unde rezida protopopul Iosif Ighian – un bărbat cu vază și bogat – fost candidat la episcopie – când cu alegerea lui Andrei Șaguna⁴⁸. Protopopul Ighian având cunoștințe cu magnați pre care îi mai împrumuta și cu bani, făcea dese călătorii la Cluj sau în alte orașe. Ioan Patiția, având scrisoare frumoasă și având și o înfățișare de bărbat frumos, cu portări mai alese, avu norocire de a fi des în jurul acestui bărbat și în societatea lui și a participa la conveniri cu oameni mai învățați atât Români, cât și Maghiari. Au fost încrezut ca nemesnic cu afacerile

bărbat Purcel Vasile, l-am așezat și interit ca se le fie cantor, lenga Biserica mai sus numită de la Lăpușul, poruncindu-i deodată să fie la toate ascultătoaria și cinstiția peste mai mari[i] săi și mai cu seamă parochului său entru toate celea cuviincioase supusu, păzindu-se pre sine de toate escesurile, făcându-se pre sine pilde bune tuturor. Pre carele și indesnescu tuturor slăvitelor tisturi politicești a-l recomadelui pre confirmăție și deodate a-l avia la cunoștință și scutiță, așaia încât îngădui prin naltele orendueli în treaba asta esite. Căruia pentru mai buna încredere i se dă acest atestat, sub iscălitura numelui meu și obicinuita pecete întărit. Dat în Ioganfalva, 11 octombrie 1843. Iosif Ighian, protopop neunit al tractului Zlatnei” (SJAAN, fond Protopopiatul ortodox Câmpeni, acte inventariate, dos. 1/1843, f. 1).

⁴⁵ În colecția Muzeului Eparhiei Ortodoxe a Clujului (azi Muzeul Mitropoliei Clujului) se aflau în 1938, trei sigilii aparținând protopopului Iosif Ighian, din anii 1822, 1828, 1832 (Naghui 1938, p. 240).

⁴⁶ A obținut 14 voturi (Roșca 1937, p. 9).

⁴⁷ Josan 2001, p. 237.

⁴⁸ Protopopiatul era destul de întins și alcătuit din multe sate risipite. În 1854 sunt consemnate 46 de parohii: Offenbaia, Cioara, Muncel, Sartăș, Brăzești, Zlatna, Pătrânjeni, Valea Bulzii, Galați, Feneș, Presaca, Văltori, Trâmpoiele, Valea Dosului, Abrud-oraș, Abrud-sat, Corna, Roșia, Soharu, Pociovaliște, Ciuruleasa, Buru-sat, Izbita, Cerbu, Poieni, Muntari, Câmpeni, Sohodol, Valea Verde, Poiana-Sohodol, Certeje, Secătura, Vidra de Mijloc, Vidra de Sus, Vidra de Jos, Supra Pietri, Neagra, Scărișoara, Gârda de Jos, Gârda de Sus, Arada, Albac, Lăpuș, Lăzești, Ponorel, Cărpiniș (SJAAN, fond Protopopiatul Ortodox Câmpeni, acte inventariate, dos. 1/1854, f. 68-69). Din 1865 Ofenbaia Cioara de Sus, Muncel, Sartăș și Brăzești sunt arondate protopopiatului Lupșa (Rustoiu, Zecheru 2013, p. 487).

administrative în tractul Câmpenilor⁴⁹. Nemesnic era un substitut al protopopului – de care era lipsă mare, deoarece comunicația cu Offenbaia – în lipsă de drum era prea grea preste Lupșa și numai pedestru sau călare se făcea acel drum, care în unele locuri era prăpăstios și periculos. În Abrud încă avea Ighian de nemesnic pre parochul Dionisiu Adamoviciu⁵⁰.

Atunci când descrie evenimentele revoluției din 1848-49 din jurul Câmpenilor, Patiția și-l amintește din nou pe protopop: „Oamenii luaseră din casele unguirilor lucruri a căror utilizare nu le era cunoscută - o iconă care cânta, o umbrelă, cafea fiartă mult, considerată fasole domnească. [...] Mi-aduc aminte că o femeie din vecinătatea aceea, în o zi veni la mama mea să se plângă că bărbatul ei a adus în un săculeț mazere domnească, dar deși o au fiert mai mult timp, nu se înmoia. Era cafeaua, pre care o au cumpărat mama mea și era foarte de lipsă pentru că ajunsese cafeaua pe gătate și ca să se cruțe se amesteca cu secară prăjită. Protopopul din Ofenbaia, Iosif Ighian, care petrecea în acele zile la casa noastră, era mare iubitoriu de cafea neagră, deci tare s-a bucurat de acea mazere domnească⁵¹.

Din păcate, puține informații referitoare la familia sa mai pot fi reconstituite. La Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale au ajuns doar registrele matricole ale Muncelului de după anii 1850. Protopopul se căsătorise cel mai probabil în chiar anul hirotonirii sau cu ceva timp înainte. Câteva referiri la familia sa face însă George Barițiu, într-un necrolog dedicat protopopului și publicat în „*Foaia pentru minte, inimă și literatură*”⁵²: „Protopopul și-a perdutu întraga sa familia prin moarte, fiu juristu, fiica și soția, remânându ca Iovu numai singuru”. Decesul băiatului, Danil, îl regăsim pe filele Registrului morților din Baia de Arieș⁵³, dar lipsesc înregistrările referitoare la soție și fiică⁵⁴. Soția a decedat în 1834, căci o scrisoare plină de compasiune semnată de

⁴⁹ Relația dintre cei doi s-a consolidat treptat, protopopul Ighian intrând în conflictul dintre Vasile Motora și Ioan Patiția, la început de partea celui mai în vârstă dintre aceștia, Vasile Motora (nămeznic o vreme pentru 7 parohii), pentru ca apoi să reușească să-i împace pe cei doi și să creadă mai mult în capacitățile celui mai tânăr, preotul Ioan Patiția (Stanca 1933, p. 35-48) și să-l delege pentru rezolvare diferitelor probleme ale tractului, atunci când din cauza unui „îndelugatulu betejiugu” ori fiind „obositu foarte” nu poate face investigațiile cerute de episcopul său (SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1853, f. 15, 37).

⁵⁰ Josan, 2001, p. 217.

⁵¹ *Ibidem*, p. 227.

⁵² Nr. 45 din 23 decembrie 1859. Articol semnalat de Mircea Abrudan. Îi mulțumesc cu această ocazie.

⁵³ „Danil fiul lui Iosif Ighian, în vârsta de 20 ani, 1 luni, 15 zile“, preoți îngropători au fost „Teodor Rus, paroh în Cioara, Dionisie Adamoviciu, preotul Abrudului, Petru Mezei paroh la Ocoliușul Mare, Nicolae Motora, paroh Câmpeni și alți preoți” (SJAAN, Colecția Registre de stare civilă, *Parohia Ortodoxă Baia de Arieș*, Protocolul morților, reg. 459, f. 16^f).

⁵⁴ În mormântate fiind probabil la Muncel sau în altă parte.

episcopul Moga îi este adresată protopopului în luna iulie a acelui an. Cunoscut și el suferința, căci își pierduse nepoții iubiți, Ioan și Ignatie⁵⁵:

„C[instite] Protopope!

De cartea asta cu peceate neagră, care mi-ai scrisu, tocma nu m-am bucurat și nu Ț-aș fi poftit niceodată întristare cumplită ca asta. Să mă crezi că vârsta nu aduce cu sine de aceastea și răposata era bunătate blagoslovită, vreadnică de a întreace veacuri de om! Eu cu aceastea umblu să te mângâiu, și singur mă înecam de plâns când am scrisu și gândeam la soru-mea, care asăminea au petrecut, și iară era vreadnică și gândul la nepoții mei cei tineri, voinici și învățați și la alți mai mulți gândeamu, care au mers pre acea cale și apoi am sta[t] cu gândul și n-am știut ce să mai gândesc și am plâns lungă vreme și acum s-au mai rărit lacrămile, până s-or mai porni iarăși. Frății Tale încă îți va face Dumnezeu parte de milostiviri și am și văzut cu ochii, acum când am fost în Cluj, un voinic tinerel cu minte de bătrân, și lăudat și iubit de toți, Frăția Ta! Dacă te vei plânge de îngerul satanii, care te lovește peste brațe să nu te înalți, același răspuns mi s-a pare că vei lua de la Dumnezeu, destulu-ți este ție darul meu că Ți-am dat copilă de mângâiere și de bucurie. Dealmintrenea aru fi de ar fi o mie, mulț nu am avea. Ca încoace să vii, împreună cu copilele care mai ai (!), să vadă și eale locurile aceaste de aici.

Sibiu, 12/24 iulie 1834

De altă blagosloveni,

Al Frății Tale de binevoitor,

*Vasile Moga*⁵⁶ (fig. 5a-b)

Dincolo de sentimentele amicale, manifestate prin această epistolă de consolare, că Iosif Ighian era apreciat de episcop pentru meritele sale în administrarea vastului protopopiat al Zlatnei ne dezvăluie un alt gest făcut de episcop pentru protopopul său. În 1839, primește brâul roșu. Acordarea distincției e anunțată preoților într-un act semnat de episcop și publicat în bisericile aflate sub administrarea protopopului Ighian:

„Cucernici Preoți! și parohi din protopopiatul Zlatnei, blagoslovenie!

Dăruindu-ne Dumnezeu noao și frațiilor voastre protopop prea vreadnic și harnic, pe Frăția sa părintele Iosif Ighian, bărbat de cinste și cu prea alese daruri și cu înțelepciune, cu iubire de oameni, cu durere sfântă spre neam, care bunătăți ale inimii sale prea iubite totdeauna aicea și prin faptă le-au adevărit, așa mângâindu-ne toți și mulțumindu-i lui Dumnezeu din inimă, că s-au milostivit de ni l-au dăruit, și altă neavând noi cu ce să ne arătăm bucuria

⁵⁵ În amintirea lor, biserica ortodoxă din Sebeș, construită între anii 1817 și 1827, a primit hramul *Învierea Domnului* (Stanca 1928, p. 19-20).

⁵⁶ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpani*, acte inventariate, dos. 1/1834, f. 3^{r-v}.

inimei, ce sâmțim pentru Frăția Sa, i-am trimis în zioa de astăzi brâu roșu, cu blagoslovenie arhierescă, ca să-l poarte spre mângăierea și buna vaza a tot clirosul și a frățiilor voastre. Aceasta înștiințându-le, pentru ca să-l iubiți și să-l cinstiți și să rugați pre Dumnezeu să trăiască îndelungu, trimitem blagoslovenie.

Sibiu, 26 aprilie 1839

Al cucernicilor voastre de binevoitoriu,

*Vasile Moga, Episcop.*⁵⁷

La fel de apreciat rămâne Iosif Ighian și de episcopul Andrei Șaguna. În august 1852 acesta îi mulțumește protopopului pentru „banii cei adunați „pe seama Episcopiei”, „412 fl. 44 cr. arg. [...] Eu mulțumescu Cinstiei Tale în numele clerului și al meu pentru râvna avută, poftind la Tatăl ceresc să te binecuvinte cu sănătate statornică”⁵⁸. Sănătatea îi era însă încă de pe atunci subrezită, căci avusese timp și putere să strângă banii necesari bisericii sale, dar nu mai poate să-și ducă la bun sfârșit și mai ales la data promisă, obligațiile protopopești. Episcopul îi ceruse lămuriri legate de evenimentele petrecute în parohia ortodoxă din Certeje. Cum răspunsul cerut întârzie, Șaguna revine insistând că are nevoie de clarificarea situației de acolo. Dar, „cum cu privilegiu eșiri[i] în întâmpinarea Maiestății Suale cu preoți[i] noștri în Câmpeni și de acolo, în cele mai grele suferinție, în ziua aceia am putut a me tragie acasă și de atunci pene în ziua de azi încă mă aflu bolnavu, numai câtu acum de vreo două zile au început boala a mi se ușora. Eu vezindu-mi starea, am încredințiatu [...] părintelui Ioann Patîția și al doilea urdsoriu dto 2 august 1852 Nr. 243/1852, iare am trimesu la susu lăudatulu preotu ca se-mi trimitia cevași respunsu spre a me putea legitima înaintea pre Luminatu Măriei Tale.”⁵⁹

În 1853 episcopul îl invită pe Iosif Ighian la Abrud, unde va veni și el pe 9 octombrie⁶⁰. Este anul în care protopopul – la sugestia obștei din Offenbaia! – se gândește la un succes al său în funcția de preot al bisericii din Baia de Arieș. Îi scrie în această chestiune episcopului, rugându-l să-l primească la studiile teologice pe Alexandru Tordășianu, nepotul său, „pre care remându de părinți

⁵⁷ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1839, f. 4^r. Pe verso-ul documentului e consemnată publicarea lui în biserica din Zlatna: „S-au primit această milostivă poruncă și s-au publicăluit în biserica neunită a orașului Zlatnii și la protocolumul bisericii noastre s-au așternut, prin noi, Popovici Ioan, paroh neunit Zalatnei, Lucaci Ioan, paroh Zlatnei, neunit. Zlatna în 18 Mai 1839”.

⁵⁸ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1852, f. 90.

⁵⁹ *Loc. cit.*, f. 112.

⁶⁰ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1853, f. 64.

seracu din pruncie, eu l-am educatu și purtatu la sciințele juridice”⁶¹. Doar că, se pare, credincioșii îl doreau ca preot, nu ca avocat al lor!⁶²

Criticat atunci când greșește - Iosif Ighian trimitea la Sibiu rapoarte fără consemnarea numărului și a datei ordinațiunilor episcopoești la care făcea referire, astfel încât episcopul îl amenință că va ignora adresele acestuia⁶³ - primește și laude: „[...] totuși, până atunci, până cându te știu pre Prea Cinstia Ta în viață, în deplină sănătate și până când știu că râvna și zelul Prea Cinstiei Tale cel mare ce îl ai cătră sfânta noastră biserică încă nu s-a răcit, precum nici că se va răci vreodată, până atuncea nu am nice cea mai mică temere”⁶⁴.

În aprilie 1857, printre cei invitați să reprezinte delegația românilor ortodocși cu ocazia vizitei împăratului la Oradea se află și protopopul Ighian: „[...] Mai departe me înștiințează înălția sa Domnul Guvernatoriul, că bun bucuros va primi [...] pre toți ardelenii, carii vor fi cu prilejul venirii Majestăților Sale la Oradea Mare, și îi va prezenta Maiestăților Sale. Spre acest sfârșit me poștește și pre mine la Oradea Mare, ceea ce prea bucuros ași face, deacă beteșugul meu nu me-ar împiedeca. Voind cu persoana mea și diecesa noastră întregă a o reprezenta prin un bărbat vrednic, viu la prea Cinstia Ta, prin această scrisoare, ca la un mădulariu prea vrednic al Diecesei noastre și a persoanei mele și însoțindu-te cu Părintele Absolon Popoviciu și cu părintele Patiția, să vă osteniți la Oradea Mare și să fiți acolo pe 13 mai a.c. [...]”⁶⁵. În același an 1857, Iosif Ighian este chemat de arhierul Andrei Șaguna pentru a da lămuriri referitoare la un denunț al unui „bezirker sas cu numele Schelker, aplicat ca comisariu politic la pretura din Abrud”, care îl anunța pe guvernatorul Transilvaniei, Schwarzenberg, că muntenii Apusenilor se pregătesc de revoluție. Din întâmplare, curierul a sosit într-un moment de relaxare al guvernatorului - juca cărți împreună cu Arhiepiscopul Șaguna. Conducătorul religios al românilor îi cere guvernatorului să renunțe la decretul prin care s-ar fi trimis în munți

⁶¹ *Loc. cit.*, f. 66.

⁶² În iulie 1856 semnează în Protocolul morților parohiei ortodoxe din Baia de Arieș (SJAAN, Colecția Registre de stare civilă, *Parohia Ortodoxă Baia de Arieș*, Protocolul morților, reg. 459, f. 31^v).

⁶³ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1854, f. 28. Sau, atunci când nu îl informează despre diferendele existente între preoții din Sohodol. „Prea Cinstia Ta știi bine toate acestea pre larg, căci, precum am văzut din hârțile guberniale, ai trimis pe parohul nostru Ioan Patiția, la Sohodol, spre împăcarea lucrului, însă nu pot pricepe princina pentru care ai ascuns escesele acestea înaintea mea? Doară ai putut gândi că asemenea bazaconii purtate de preoți nu trebuie Episcopul să le știe? (SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1854, f. 24^v).

⁶⁴ Protopopul aplanase, cu mult tact, trecerile religioase de la Ciuruleasa (SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1855, f. 73).

⁶⁵ SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpeni*, acte inventariate, dos. 1/1857, f. 19^{r-v}. Nu știm dacă a onorat această invitație, alte documente referitoare la acest subiect nu am mai identificat în fondul protopopiatului Câmpeni.

„miliția din fortăreața de la Alba Iulia” și printr-o scrisoare, îi cere lămuriri protopopului Ighian⁶⁶. Dar „protopopul zace bolnav și neapt pentru a urma ordinului Arhiepiscopului său”, astfel încât la Sibiu, în fața arhiepiscopului și a guvernatorului este trimis preotul Ioan Patiția⁶⁷.

Într-o cu totul altă ipostază ne apare protopopul Zlatnei în descrierea unui document venit din partea „adversă”, a greco-catolicilor. „Descălecarea” protopopului ortodox în comunitatea mixtă a Feneșului, într-o acțiune ce-i viza desigur pe creștinii ortodocși de acolo, atrage atenția preotului greco-catolic. Din această perspectivă, scrisoarea trimisă de acesta superiorului său din Bistra merită în întregul ei redată:

„Prea Onorate Domnule Protopope!

Prin acesta, am onore a face acea aretare cum că Protopopulu neunitu, Iosif Ighian, a făcut una excursiune aici la Feneșiu azi pe la 4 ore după amiază, cu pretestu de a visita Școla, înse într-adeveru, de a cerca cauza scaderii în credința a neuniților din Feneșiu. Numitulu impostoriu se afla în Zlatna cu adeveratu după datina veche de a-și petrece carnevalele acolo, înse e de însemnatu cum că petrecerea lui din Zlatna cea de acum, e cu multu mai periculoasă decâtu cea de mai demultu, din alți ani, din următoarele cause:

1^a Pentru ca Parochu de aici a reportatu cum că poporulu a începutu a scade și vadia cea veche a neunirei a-și perde din valoare pentru cea numitulu Protopopu neunitu voesce cu presinția sa a mai fanatiza poporulu și a cerca seu a născoci vreo causa cu care se ne impedece în lățirea Unirei.

2^a Fiindcă voesce a-și lăsa de succesoriu în Protopopiatulu Zlagnei pe nepotulu seu Turdășianu, prin orice midiloace, se stăruesce a-și câștiga merite neunite înaintea Șchagunei etc. Așia me rogu se binevoesci cu ochii lui Argos a priveghia atâtu după toți pașii lui cei infernali și îndreptați contra Religiunei romane, câtu și după tote vorbele lui, dacă ar fi cu puținția prin omeni sinceri și fideli.

Feneșiu, în 25 a Ianuaru 1857.

Petru Popu, parochu localu”.

Titularul singheliei păstrată în fondul Serviciului Județean Alba al Arhivelor Naționale, moare în 1859: „La anul 1859 în August au repausat protopopul Iosif Ighian și arhiepiscopul Br. Șaguna denumind pentru tractul de sus al Zlagnei pre Iuon Patiția de administrator protopopesec [...]”⁶⁸. Decesul său este într-adevăr consemnat în registrul morților parohiei pentru luna august

⁶⁶ Josan 2001, p. 218.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Josan 2001, p. 218.

1859. Protopopul avea 74 de ani, era văduv⁶⁹ (**fig. 4**). Serviciul funebru a fost susținut de 14 preoți. Momentul decesului a fost însă lacunar prezentat în *Gazeta Transilvaniei* și „modestia” anunțului îl „reactivează” pe Gheorghe Bariț, aflat atunci într-un moment de claustrare, la Zărnești. Motivele erau multe și explicate într-un necrolog semnat de acesta în *Foaia pentru minte, inimă și literatură*⁷⁰, la patru luni de la moartea protopopului:

„[...] Ei bine și cine au fostu acela Ighianu, pentru ca să merite a lua cineva osteneala a-i descrie viața, de a-i compune la necroloage și panegirice pompoase, precum se compun în onoarea unora vii, de care oamenilor le este frică, cele mai bombastice poeme, ancomii, dedicațiuni, închinăciuni, lingășituri fără margini și fără cumpātu. Răposatul nu a fostu nici literatu, pentru ca să avemu a-l mulțami încai niște traducțiuni de cărți, de altmintea cu totul nefolositoare, nici s-a făcutu vreodată pe față în gura mare, cu sgomotu de tobe și fanfare, la lumina sutelor de facle, organu alu nu știu cătoru dorințe, cerințe și năzuințe. Apoi, deci cu câtu a fostu Ighianu mai multu decâtu oricare altu confrate alu său? Este prea adevăratu cum că venerabilulu bătrānu Iosifu Ighianu nu a fostu cărturarul de cei carii strigă nu vă atingeți de mine, căci sunt sfāntu, nici vreunu politicasu care să știe scamota viețile ușoru alunecătoare; cu toate acestea elu a fostu unu bărbatu dinacei rari, pe carii providența îi alege fără știrea loru, ca să fie o peatră tare în capulu ungiului, omu fără științe înalte, înzestratu însă cu o inimă atâtu mai nobilă și mai bună, cu o mână atâtu mai liberală, cu unu spiritu atâtu mai modestu, unu adevăratu modelu de bunătate și dārniciā, care însă niciodată nu voia să știe stānga ceea ce face dreapta. Ci D-zeule, ce curāndu se potu uita la popoarele părăsite facerile de bine! Gratitudo rara virtus.

Nu știu deacā de aici înainte se va afla cineva din cei mai de aproape amici cunoscuți și mai vārtosu din cei grāmădiți de bunătățile răposatului, care să nu-mi pregete a culege încai câteva momente mai de frunte din vieța răposatului protopopu. Eu din parte-mi, carele în toată vieța mea am petrecutu numai două ore cu dānsulu și acelea încă între cele mai fatale împrejurări, care însă cu toate acestea pe câtu voi mai avea zile îi sunt datoru cu cea mai fierbinte mulțamită, mă rogu ca să mi se dea voia a-mi descoperi în publicu simțemintele mele, earā mai departe a împārtāși din vieța binefăcātorului meu și alu națiunii, numai pe câte amu potutu afla din zile mai vechi [...]”⁷¹. În toamna anului 1839

⁶⁹ SJAAN, Colecția Registre de stare civilă, *Parohia Ortodoxă Baia de Arieș*, Protocolul morților, reg. 459/1813-1888, f. 45.

⁷⁰ Nr. 45, 23 decembrie, 1859, p. 353-355. Articol semnalat de Mircea Abrudan. Îi mulțumesc cu această ocazie!

⁷¹ În condițiile în care *Gazeta Transilvaniei* era interzisă printr-un circular emis de Șaguna în decembrie 1855: „Lămurit fiindu-mi așadară tendința cea rea a redacției *Gazetei de Transilvania*, precum și mincinoasa și vrășmășasca *Chronică a Transilvaniei* din *Calendarul* lui George Barițiu și având datorința ca arhieru a vă păzi iubiților eparhioți de orice scrieri, gazete și cărți mincinoase și păgubitoare de suflet și minte, vă sfātuiesc, vă rog, ca nime dintrā voi să nu

reîntorcându-mă dintr-o călătorie de la Viena, unde ca tânăr publicist român trebuise să mă înfățișez pe la unii din bărbații de statu de aunci, într-una de zile, primii prin a treia mână o scrisoare cu 100 fior. mon. con., cu devisa: «Despăgubire pentru călătoria făcută, sub acea strânsă condițiune însă: ca niciodată să nu cercetezi după numele dăruitorului, nici în jurnalul să nu publici»⁷². Răposatul Dr. Vas. Pop de la Zlatna îmi descoperi apoi cum că dăruitoriul este protopopul Iosif Ighianu, carele și de altminterea e determinat să se prenumere anu de anu după împrejurări la 2, 3, 4 până în 5 esemplare *din Gazetă și Foaia* din care apoi dăruia la români mai lipsiți. Preste aceasta nu era nici o carte românească despre care Ighianu aflându să nu o fi cumpărat, îndemnându totuodată și pe alții din pregiurulu său ca să și le câștige. Deacă aceia carii au viețuit în apropierea nemijlocită a adormitului întru fericire, ar aduna într-o sumă toate liberalitățile lui, aceleași ar eși la mai multe mii. Totu asemenea sumă ar eși încă și din acelea pe care i le apucară încă alții, abuzându de înăscuta bunătate a inimei lui.

Cu atâta ași putea încheia cuvintele mele de suvenir, deacă nu m-aș simți îndatorat de a mulțami umbrei lui Ighianu, încă și în numele părintelui mei și alu frăținilor mei.

cumpere, nici să cetească *Gazeta de Transilvania*, ce iasă sub redacția lui Iacob Murășan, nici *Calendarul* lui Georgie Barițiu [...]. Părinții Protopopi și întreaga preoțime, precum și mai marii obștilor bisericești, vor priveghia ca acest sfat arhieresc de către toți eparhioții noștrii să se primească, și să i se dea ascultare. Ear pre cei ce vor face altminterea, să mi-i arete.”(SJAAN, fond *Protopopiatul Ortodox Câmpești*, acte inventariate, dos. 1/1855, f. 101). Să-l fi ascultat Ighian pe Șaguna atunci, căci susținuse de la început *Gazeta Transilvaniei*? (Nedeia, 1966, reproducerea listei cu „Numele domnilor, domni prenumerați la *Gazeta Transilvaniei și Foaia pentru minte, inimă și literatură* în semestrul al II-lea. 1838”; Hulea 1970, p. 310, nota 7). Sprijinul financiar venit din partea lui Iosif Ighian e reamintit de George Barițiu și în necrologul publicat în *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, dar îl consemnase și în *Gazeta Transilvaniei* din 1843 (nr. 2 din 7 ianuarie, p. 8): „Mulțămirea publică. În martie al anului 1840 sosi la redacția noastră o scrisoare din Munții Apuseni ai Transilvaniei, care avea alăturată o sumă de bani trimiși încoace fără nici o condiție asemenea opritoare, ca publicitatea românească să n-aibă voie a-și arăta cea mai fragedă a sa mulțămirea în public. De atunci și până acum pe tot anul ne vinea un prenumeraț numit pe unul sau două esemplare, pe care noi nici până astăzi nu-l puturăm afla, căci condiția ce să punea pentru suma trimisă, să primească persoane mai neavute esemplare din foile noastre, mi se arată tot prin al treilea. Mai de curând, de la 5 Ianuarie iară, primirăm tot din acelea părți o altă sumă, cu condiția ca să se trimită foile pe cutare adrese la institutul din S. și totodată să se păzească tăcerea[...]”.

⁷² Despre călătoria întreprinsă de George Barițiu împreună cu Iacob Mureșianu pentru a obține de la cancelaria Aulică întărirea autorizației pentru cele două periodice brașovene *Gazeta Transilvaniei și Foaia pentru minte inimă și literatură* și banii primiți de la Iosif Ighian vezi Buta 2007, p. 53. Preluând informația de la Olimpiu Boitoș (*Întâiele călătorii în apus ale lui Gheorghe Barițiu*, Sighișoara, 1947, p. 11), Ighian este consemnat ca fiind „protopop de la Bistrița” (Buta 2007, p. 53).

Suntu acum aproape 11 ani de cându tatălu meu, în vrăstă de 63 ani, scăpatu ca prin minune de moarte silnică, bolnavu însă de moarte, depredatu din toate ale sale, despărțitu de mai toți ai săi, aruncatu într-unu caru țărănescu, scăpase ca prin urechile acului între munți. Igianu auzi de tatăl lui Bariț. Atâta-i fu de ajunsu, ca să chiepe pe confratele său la sine, să-și împartă cu elu totă earna și până în primăvară - în acele timpuri! - locuința, masa, așternutele, mai în scurtu totu ce poate face unu frate pentru frate. Poate fi că dușmanii mei voru zice întru inima loru cum că aceasta fusese o simpatia rățăcită a inimei lui Ighianu. Ei au dreptate întru înțelesulu loru și să le fie de bine; ci eu încă am dreptate ca să țin pe Igianu întru o duioasă a mea suvenire și recunoștință, întocma ca și pe întreaga familiă Hormuzache, carea după ce în zilele mele de amărăciune mă grămădiseră cu nenumărate bunătăți, apoi își făcu și atâta neîndemănare, că nu suferi și nu sufere nici până astăzi ca să-mi descoperiu ferbinte mea mulțămită în auzulu lumii”.

Ighian însă murise împăcat: prin grija sa, nepotul Alexandru Tordășianu, a ajuns preot⁷³, apoi protopop de Alba Iulia⁷⁴, iar pe Ioan Pațiția, preotul Câmpenilor, l-a pregătit pentru preluarea conducerii protopopiatului, trimițându-l în locul său, în diversele deplasări necesare pentru rezolvarea problemelor ivite între numeroșii săi credincioși⁷⁵.

E greu de înțeles cum a rățăcit această singhelie în fondul Protopopiatului ortodox Lupșa. Nu a avut cine să-i scrie necrologul, dar să nu se fi găsit nimeni care să-i trimită singhelia la Sibiu? Cel mai probabil, posesorul ei o păstra la Baia de Arieș împreună cu actele parohiei și protopopiatului și, după decesul lui Iosif Ighian, nu s-a mai găsit sau nu s-a mai gândit nimeni să o caute acolo!

⁷³ Semnează în Registrele matricole ale Băii de Arieș doar până în 1858 (luna octombrie, ultima semnătură în Protocolul morților, f. 42^v).

⁷⁴ În 1865 îl regăsim consemnat ca preot titular al parohiei Alba Iulia centru, din ianuarie 1866 devenind administrator al protopopiatului Alba Iulia, apoi protopop definitiv din 1869 (Rustoiu 2009, p. 392-393).

⁷⁵ Reorganizarea administrativă determinată de decesul protopopului Ighian o regăsim surprinsă în *Cronica* lui Vasile Gan: „În Munții Aposeni din vechime au esistatu numai doue p[roto]presb[iterate], a Zlatnei cu reședinția în Abrud și a Lupșii cu reședinția în Offenbaia, alu treilea alu Zlatnei de susu cu reședinția în Câmpeni s-au formatu numai după mortea fostului p[roto]popu alu Zlatnei, I. Ighian, pe la anulu 1859, împărțindu-se între p[roto]populu Abs. Popoviciu și I. Pațiția” (Rustoiu, Zecheru 2013, p. 524).

Fig. 1. - Singhelia preotului Iosif Ighian pentru parohia Muncelului, cu pecetea în ceară roșie și semnătura episcopului Vasile Moga

Fig. 2. – Filigranul hârtiei pe care a fost tipărită singhelia preotului din Muncel

3

E. te pota oronit!

De lajand' eto, nu m'arbaie k'lye kape
 m'arbaie cuput, mokma n'oman oronit,
 gatu, nu m'arbaie q' m'arbaie m'arbaie
 m'arbaie m'arbaie. nu m'arbaie k'
 ma-arta, d'omb' m'arbaie m'arbaie
 nu ad'ut ar' omne de arbaie, nu
 p'arbaie eja omb'arbaie oronit
 m'arbaie, k'lye m'arbaie q' m'arbaie k'
 noj'u de arbaie! In k' arbaie arbaie
 oronit m'arbaie k'lye, nu m'arbaie
 m'arbaie m'arbaie ge arbaie, k'lye
 am' arbaie, nu m'arbaie k'lye arbaie
 m'arbaie k'lye arbaie k'lye m'arbaie k'
 nu k'lye eja k'lye m'arbaie, nu m'arbaie
 m'arbaie m'arbaie m'arbaie m'arbaie,
 k'lye m'arbaie, nu m'arbaie, nu m'arbaie
 m'arbaie m'arbaie m'arbaie m'arbaie ar'
 m'arbaie m'arbaie arbaie m'arbaie, nu m'arbaie
 am' arbaie k'lye m'arbaie, nu m'arbaie m'arbaie
 m'arbaie m'arbaie m'arbaie, nu m'arbaie

Fig. 5a.-b. - Scrisoare de condoleanțe adresată de episcopul Vasile Moga protopopului Iosif Ighian, după aflarea veștii decesului soției acestuia (12/24 iulie 1834)

**A sigillion from 1812, pretext to piece together personality of its owner:
Iosif Ighian from Baia de Arieș**

ABSTRACT

Our research has as starting point a *sigillion*, a document bearing the rights of the rector over the parish and believers affiliated to it. Its owner, Iosif Ighian, was appointed as priest in Muncel by bishop Vasile Moga in 1812. Documentary holdings of Campeni Orthodox Archpriestship preserved in Alba County Department of National Archives allowed working on biography of Iosif Ighian who became administrator of Bălgradul de Jos Archpriestship, then rector of Zlatna. His relationships with bishops Vasile Moga and Andrei Șaguna, with priests from parishes under the jurisdiction of his wide archpriestship, are reflected in the documents of time, pointing out the harsh confessional environment that the rector knew to handle tactfully.

List of illustrations

Fig. 1. - The parish assignment of priest Iosif Ighian for the parish of Muncel, bearing the seal in red wax and signature of bishop Vasile Moga

Fig. 2. - Filigree of paper on which the sigillion of the priest from Muncel was printed

Fig. 3. - Transfer of priest Iosif Ighian to Baia de Arieș parish (31 December 1823), recorded by the bishop on the reverse of the sigillion from 1812

Fig. 4. - Note on the decease of rector Iosif Ighian in the Register of deaths of Baia de Arieș Orthodox parish (12 August 1859)

Fig. 5a.-b. - Condolence letter addressed by bishop Vasile Moga to rector Iosif Ighian, after finding out the news about his wife's death (12/24 July 1834)

Abrevieri bibliografice

- Boc 2009 – Ovidiu Boc, *Biserică și societate în timpul episcopului Vasile Moga (1810-1845)*, în *Buletinul Cercurilor Științifice Studentești*, Alba Iulia, 2009, p. 97-106
- Buta 2007 – Sanda-Maria Buta, *Apariția primelor publicații periodice românești în Transilvania*, în *Țara Bârsei*, 6, 2007, p. 53-60
- Bunea 1902- Augustin Bunea, *Episcopii Petru Aron și Dionisiu Novacovici sau Istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, 1902
- Cherescu 2005 – Pavel Cherescu, *Mărturii documentare privind contribuția protopopului Moise Fulea (1787-1863) la dezvoltarea învățământului confesional ortodox din Transilvania*, în *Orizonturi Teologice*, an VI, 1-2, 2005, p. 69-142
- Ciuhandu 1913 - Gheorghe Ciuhandu, *Din comorile trecutului nostru. O singhelie din 1798*, în *Revista Teologică*, an VII, nr. 1, 1913, p. 27-29
- Dreghiciu, Mircea 2001 – Doina Dreghiciu, Gabriela Mircea, *Marginalii la o singhelie conferită în 4 decembrie 1707 preotului David din Răchita*, în *Patrimonium Apulense*, I, 2001, p. 147-163
- Dreghiciu, Mircea, Gherman 2003 – Doina Dreghiciu, Gabriela Mircea, Alin Mihai Gherman, *O singhelie din timpul episcopului Grigorie Maior – contribuție la bibliografia românească veche și sursă documentară*, în *Patrimonium Apulense*, III, 2003, p. 160-178

- Dumitran 2012 – Ana Dumitran, *Pictura românească din județul Alba până la mijlocul secolului al XIX-lea. Demersuri pentru o bază de date*, în *Patrimonium Apulense*, XII, Alba Iulia, 2012, p. 7-387
- Dudaș 1979 – Florian Dudaș, *Contribuții privind cartea românească veche*, în *Crisia*, X, 1979, p. 338-380
- Groza 2015 – Mihai Octavian Groza, *Un arhiereu uitat și epoca sa. Biserică, societate și cultură în vremea episcopului Vasile Moga (1811-1845)*, în *Tinerii istorici și cercetările lor* (coord. Nicolae Dumbrăvescu), II, Cluj Napoca, 2015, p. 37-51
- Hitchins, Beju 1974 - Keith Hitchins, Ioan N. Beju, *Documente privitoare la trecutul bisericii ortodoxe române din Transilvania după 1761*, în *Mitropolia Ardealului*, XIX, 1-3, 1974, p. 13-46
- Hulea 1970 – Eugen Hulea, *Aspecte culturale din Munții Apuseni în jumătatea de veac dinainte de 1848*, în *Apulum*, VIII, 1970, p. 297-315
- Iorga 2007 - Nicolae Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București, 2007
- Josan 2001 - Nicolae Josan, *Românii din Munții Apuseni, de la Horea și Avram Iancu la Marea Unire din 1918*, Alba Iulia, 2001
- Josan, Fleșer, Dumitran 1996 – Nicolae Josan, Gheorghe Fleșer, Ana Dumitran, *Oameni și fapte din trecutul județului Alba în memoria urmașilor*, Alba Iulia, 1996
- Einender 1960 - Georg Einender, *The ancient Paper Milles of de Former Austro-ungarian empire and their watermarks*, 1960, Hilversum Holland, 1960
- Lupaș 1940 – Ioan Lupaș, *Documente istorice transilvane*, vol. I, 1599-1699, Cluj, 1940
- MNUAI – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
- Naghiu 1938 - Iosif N. Naghiu, *Muzeul Eparhiei Ortodoxe a Clujului*, în *Revista Ilustrată*, Cluj, an VII, nr. 3, 1938, p. 237-240
- Netea 1966 – Vasile Netea, *George Barițiu. Viața și activitatea sa*, București, 1966
- Oltean 2010 – Vasile Oltean, *Mărturii inedite despre Dionisie Novacovici, primul episcop sârb al Transilvaniei instalat în Scheii Brașovului*, în *Țara Bârsei*, 9, 2010, p. 51-55
- Onișor 2005 – Remus Onișor, *Șematismul Eparhiei*, în *Îndrumător Pastoral*, nr. XXI, Alba Iulia, 2005, p. 94-141
- Opriș, Bodea-Bonfert, Porumb 2001 – Ioan Opriș, Mihaela Bodea-Bonfert, Marius Porumb, *Monumente istorice de pe Valea Arieșului*, București, 2001
- Păcurariu 1994 – Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, 1994
- Popa 2004 – Cristian Ioan Popa, *O personalitate a timpului său mai puțin cunoscută: George Barcianu, paroh și protopop greco-catolic al Cugirului*, în *Annales Universitatis Apulensis*, Series Historica, 8, 2004, p. 131-141
- Roșca 1937 – Eusebiu Roșca, *Monografia Mitropoliei Ortodoxe a Ardealului începând de la repausarea Arhiepiscopului și Metropolitului Andrei Baron de Șaguna până astăzi. Contribuțiuni istorice*, Sibiu, 1937
- Rustoiu 2005 - Ioana Rustoiu, *Preoții Protopopiatului Ortodox Sebeș din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în trei rapoarte anuale (1863-1886)*, în *Analele Universității Sibieni*, Sibiu, II, 2005, p. 191-216
- Rustoiu 2008- Ioana Rustoiu, *Reglementarea statutului preotului ortodox în timpul păstoririi episcopului și mitropolitului Andrei Șaguna. O reconstituire pe baza protocoalelor protopopiatelor Alba Iulia și Sebeș*, în *Bicentenarul nașterii Mitropolitului Andrei Șaguna*, Alba Iulia, 2008, p. 116-161
- Rustoiu 2009 - Ioana Rustoiu, *Protopopiatul ortodox Alba Iulia între 1865-1872*, în *Patrimonium Apulense*, IX, 2009, p. 391-426
- Rustoiu, Zecheru 2009 - Ioana Rustoiu, Dana Alexandra Zecheru, *Protopopiatul ortodox Lupșa la 1872*, în *Patrimonium Apulense*, IX, 2009, p. 123-154

- Rustoiu, Zecheru 2013 - Ioana Rustoiu, Dana Alexandra Zecheru, *O istorie „prin cei mici”: cronica protopopiatului Lupșei, Vasile Gan (1902)*, în *Apulum*, L, series Historia & Patrimonium, 2013, p. 477-532
- Stanca 1933 – Sebastian Stanca, *O luptă între predică și Cazanie*, în *Revista Teologică*, nr. 1-2, ianuarie-februarie, 1933, p. 35-48
- SJAAN – Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale
- Stanca 1928 – Sebastian Stanca, *Biserica ortodoxă din Sebeș*, Cluj, 1928
- Stinghe 1899 – Sterie Stinghe, *Documente privind trecutul românilor din Șcheii Brașovului*, Brașov, 1899
- Șaguna 1854 - Andrei Șaguna, *Elementele dreptului canonic*, Sibiu, 1854
- Varga Lajos 1975 - Varga Nándor Lajos, *Vizjegyek (1623-1896)*, Budapesta, 1975
- Voileanu 1926 - Mateiu Voileanu, *Icoane din viața bisericii. Anul 1804*, Sibiu, 1926

Cuvinte-cheie: singhelie, protopop, episcop ortodox, registre matricole, circulare bisericești

Keywords: sigillion, rector, Orthodox bishop, official ecclesiastic registers, ecclesiastic form letters